

УДК 811.161.2'243:[625.7+629.3]

ТЕМА ТРАНСПОРТУ І АВТОДОРИГ У КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Андрій Чулаєвський

*Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра українського прикладного мовознавства
вул. Університетська, 1, кімн. 233, Львів, Україна
тел.: 032 239 43 55
ел. пошта: chulaievskya@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0001-5851-0455>*

Статтю присвячено вивченню специфічних тем про транспорт та шляхи його пересування на заняттях з української мови як іноземної. У підручниках та посібниках цього спрямування укладачі здебільшого уникають цих тем, оскільки вважають, що студенти-іноземці не годні їх осягнути. Однак у сучасному світі їх оминати не варто, оскільки усі ми користуємося транспортом, а він рухається відповідними шляхами. Тому пропонуємо звертатися до цих тем у навчальному процесі на різних рівнях володіння мовою (від А1 до В1) студентами. У нагоді стануть різні методи і прийоми роботи з навчальним матеріалом: від засвоєння лексики до читання та розуміння текстів та їхнього елементарного відтворення.

Сучасний світ має найрізноманітніші транспортні засоби. Їхня класифікація за різними критеріями: призначенням, способом руху, а надалі – різні марки та технічні характеристики – допоможуть студентам (особливо технічних спеціальностей) опанувати фахову термінологію. Елементарне знання цих понять необхідне усім іноземцям, щоб правильно орієнтуватися у просторі, розуміючи і знаючи назви транспорту та доріг, якими він рухається.

У статті здійснено екскурс в окремі посібники та підручники з української мови як іноземної або мови за фаховим спрямуванням, де містяться хоч які-небудь натяки на цю тематику, а також розроблено і подано деякі зразки вправ з транспортною лексикою та окремі тексти з нею. Наведені фотоілюстрації сприятимуть зоровому сприйняттю і допоможуть іноземцям увійти в тему і почати її озвучувати, користуючись окремими граматичними правилами утворення фразем та словосполук, враховуючи особливості українського синтаксичного керування та узгодження.

Ключові слова: українська мова як іноземна, вивчальні теми, транспорт, дороги, термінологія.

DOI:

Окреслення проблеми. Немає людини, яка б не користувалася транспортом: машиною, автобусом, потягом, літаком... Наземний транспорт пов'язаний з автодорогами, залізничним полотном, водними трасами. Іноземці, які прибувають в Україну, також добираються різними шляхами і різними видами транспорту: літаками, потягами, автобусами, автомобілями тощо. Тому ця тема на заняттях з української мови буде для них знайома і цікава.

Стан дослідження проблеми. У навчальних книжках – підручниках, посібниках з української мови як іноземної такі теми трапляються нечасто і то лише у вигляді кількох речень чи вправ. Так, у посібнику О. О. Сікорської та О. С. Шаніної «Українська мова як іноземна. Практикум для студентів міжнародних факультетів» є невеличкий підрозділ «Транспорт України», що містить невеличкий текст і кілька дотекстових та передтекстових вправ. Книжка вийшла в Одесі 2022 року [6].

Однак є вже окремі публікації, як от: «Українська ділова мова для іноземців: вивчення будівельної термінології» (автор Л.М. Філюк) [8]., де йдеться про те, що у процесі навчання української мови для іноземних студентів необхідно створювати умови для фахового спілкування. Для цього слід працювати з текстами, на-

сиченими відповідною термінологією, поступово її засвоювати і застосовувати у комунікативних процесах. Адже успішне опанування обраного абітурієнтом фаху залежить від володіння певним обсягом термінологіки ще до початку навчання в університеті. Дискусійними залишаються питання відбору необхідного обсягу української термінології та методики засвоєння термінологічної лексики відповідно до рівнів володіння українською мовою як іноземною.

Мета статті. Актуалізація проблеми формування термінологічної компетенції як передумови ефективної фахової комунікації іноземного студента відповідно до рівнів володіння українською мовою як іноземною.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі «Стандартизованими вимогами до рівнів володіння українською мовою як іноземною А1–С2», рівень А1 (початковий) передбачає часткове ознайомлення зі структурою і системою української мови та можливість простого, короткого і тематично обмеженого спілкування у прогнозованих повсякденних ситуаціях. На рівень В1 (рубіжний) іноземець повинен розуміти основну думку розмови, мовлення лектора, головну і супровідну інформацію, спілкування в українськомовному (у тому числі професійному) середовищі. [7].

Нині напрацьовано чимало ефективних методик вивчення термінології певної галузі знань. Наприклад, З. Кунья пропонує системний підхід, який вміщує 2 етапи: вивчення інтернаціональних іншомовних терміноелементів та їхніх можливих відповідників; засвоєння термінологічних одиниць у процесі роботи над науково-технічними текстами [2: 200–201]. Інші дослідники наводять різні типи вправ, які допоможуть у формуванні термінологічної компетенції майбутнього фахівця з числа іноземних громадян. Це працює цілком ефективно, коли увага концентрується на визначеній терміносистемі.

Ефективність навчання досягається передусім завдяки вмінню спілкуватися мовою майбутньої професії. Тому, програма першого курсу в університетах на всіх факультетах передбачає вивчення української мови за професійним спрямуванням, що має сприяти підготовці фахівців, здатних бути учасниками комунікації у професійній та офіційно-діловій сферах.

На думку О. Палінської та О. Туркевич, вивчення лексики – найважливіша частина мовного курсу. Спочатку вивчаємо слова, потім – фрази, а відтак все це застосовуємо у мовленні. Щоб вивчити лексику, потрібно мати чітку мету, навчатися послідовно, працювати творчо і повторювати вивчене. Психологи говорять: щоб засвоїти нове слово, потрібно його 80 разів використати: почути, написати, вимовити, прочитати [5]. Доведено, що слова, які ми асоціюємо із певними поняттями та яким надаємо певного візуального, слухового, тактильного, смакового або іншого образу, запам'ятовуються ефективніше. На думку фахівців, іноземець почне більш-менш нормально сприймати мову і спілкуватися нею, маючи лексичний запас не менше 2000 слів.

Лексика транспорту та доріг загалом знайома іноземцям в рідній мові. Вони послуговувалися нею у буденному житті, отже, в загальному знайомі з поняттями, які вона позначає. Тому відтворити її в україномовному середовищі можемо за допомогою зорових зображень. Починати можна вже з найнижчого рівня знання мови, коли особа лише наповнює свій лексичний запас.

На запитання: як ви дісталися України, демонструємо фото, на яких зображені різні транспортні засоби, кілька разів чітко і повільно називаємо, промовляючи чітко кожен звук, і пропонуємо іноземцям повторювати:

Автомобіль (автівка)

Велосипед (ровер)

Літак

Теплохід

Звичайно, є і потяги (поїзди). Залізницею Україна сполучена з різними державами на одному континенті. Принагідно додаємо до цих іменників дієслова: *літати, плисти, їхати, пересуватися...* Формуємо лексичну групу, пов'язану з конкретним видом транспорту. Напр. Які є види транспорту? Складаємо *асоціативний куш* за допомогою малюнків (зображень) на тему «Транспорт». Кожен із присутніх обирає картинку з таким видом транспорту, яким він найчастіше користувався на своїй батьківщині і яким послуговується тут, в Україні, зокрема у Львові: *автобус, тролейбус, трамвай, метро, таксі, електричка...* Кожне слово записуємо великими літерами і пропонуємо це зробити слухачам у своїх зшитках. Уточнюємо, що за способом руху транспорт поділяємо на: *наземний і підземний, повітряний і водний*; за призначенням: *пасажирський, вантажний, спеціальний...*

Наземний транспорт працює на пальному (бензині): автобус, авто; електриці: *тролейбус, трамвай*. Це пасажирський вид транспорту. Серед *спеціального* виділяємо *пожежні машини, машини медичні* (екстреної допомоги, швидкі), *поліцейські...* До наземного транспорту відносимо і потяг. Це залізничний транспорт/ Він може бути пасажирський та вантажний. Здійснює рух по рейках, перевозячи пасажирів чи вантажі. До підземного транспорту належить *метро*.

Записуємо у словничок ці терміни. Через кілька занять формуємо з ними фрази: *Водій керує* (чим?) ... (автомобілем, автобусом).

Пілот керує (чим?) ... (літаком).

Капітан керує (чим) ... (кораблем)

Відтак переходимо до тексту:

Транспорт України

Транспорт є однією з найважливіших галузей господарства. Україна має всі види наземного, водного і повітряного транспорту. Пасажири вільно можуть подорожувати на поїзді, літаком, на пароплаві й автівкою. Пересуватися містом буде зручно громадським транспортом: автобусом, тролейбусом, трамваєм. У деяких

містах України є метро. Працює багато служб таксі. Також можна скористатися власним транспортом, наприклад, автомобілем, мотоциклом чи велосипедом...

Завдання: 1. Розкажіть про свою поїздку у транспорті за таким планом: Куди Ви зазвичай їдете? Яким транспортом користуєтесь? На якій зупинці сідаєте? На якій зупинці Ви виходите?

Доцільними будуть у навчальній практиці й **рольові ігри**. Можна змоделювати ситуацію «В транспорті» і розподілити ролі пасажирів та водія, намітивши певний маршрут руху. Ігрові вправи – це діяльність, що вимагає використання набутих раніше знань, мовленнєвих умінь і навичок у нових зв'язках та обставинах. Найчастіше вони використовуються на підсумкових заняттях, коли є потреба перевірити рівень засвоєння знань, а також для практикування, поглиблення, повторення навчального матеріалу. Участь у рольових іграх допомагає студентам ‘програти’ конкретну життєву ситуацію, вчить налагоджувати комунікацію в іншому середовищі.

У посібнику В. Городецької та Н. Малюги [1], у якому в тематичному блоці «Місто», виокремлено кілька тем, що розкриваються через низку текстів, зокрема й краєзнавчого характеру: тема «Вокзал» – тексти «Залізнична станція Жмеринка», «Львівський залізничний вокзал», «Залізнична станція Кривого Рогу», «Міжнародний аеропорт Бориспіль»; тема «Дорога, транспорт» – тексти «Проспект Поштовий (Кривий Ріг)», «Транспортна мережа Кривого Рогу». Зокрема до теми «Транспорт» авто пропонують такі завдання:

Завдання. Розгляньте схему Київського метро. Прокладіть маршрути пересування. Наприклад: станція “Харківська” – станція “Либідська”. Від “Харківської” їхати 8 зупінок до станції “Палац спорту”, перейти на станцію “Площа Льва Толстого”, далі в напрямку “Теремки” їхати 3 зупинки до “Либідської”.

Завдання. Послугуйтечись туристичною картою центру Києва / Львова, складіть собі маршрут прогулянки.

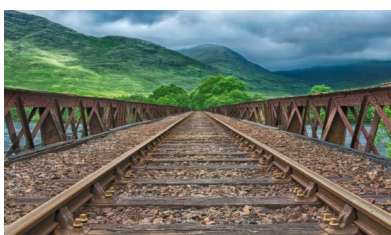
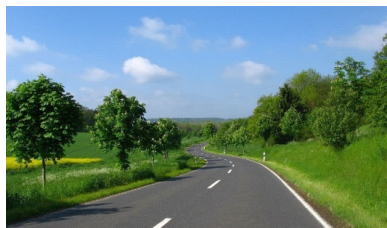
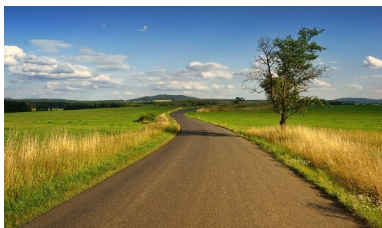
Наземний транспорт рухається дорогами. Однак дорожня тематика також відсутня у підручниках з УМІ. Для нашого сьогодення є звичним існування безлічі різних доріг. Міста, села, держави, материки та континенти з'єднані між собою повітряними, морськими та наземними трасами. Тому на вищому рівні володіння мовою пропонуємо дібрати синоніми до слова дорога (**шлях, путь, (асфальтована) шосе**, (сучасна, високоякісна) **траса, магістраль, автострада**). Пропонуємо пригадати вислови зі словом «дорога»: *дорога* в школу, *дорога* додому, *дорога* в аеропорт, *дорога* на вокзал...

Коментуємо вислови *дорога життя, остання путь*...

Спробуємо розібратися, яка різниця між словами *дорога* та *шосе*. **Дорога** – це смуга землі, по якій їздять і ходять, місце для проходу, проїзду. **Шосе** – дорога з асфальтовим, цементно-бетонним покриттям, вимощена щебенем тощо, призначена для руху будь-якого безрейкового транспорту. Відповідно **магістраль** – основна лінія в шляхах сполучення. **Транспортна магістраль** – найбільші транспортні шляхи, що мають державне чи міжнародне значення. **Автострада** – вид автомобільної дороги, що запроєктована та збудована для швидкісного автомобільного руху, широкий бетонований шлях (без поперечних переїздів) для масового автомобільного руху. Отже, бачимо, що кожний термін уточнює, конкретизує не просто слово *дорога*, а саме – шлях для транспорту.

Укладаємо словничок термінів.

Розгляньте фото і вкажіть тип дороги на них.

Прочитайте і поясніть значення висловів-побажань:

Нехай дорога буде доброю...

Нехай будь-яка дорога приведе туди, куди тобі треба.

Нехай твій шлях буде вдалим і щасливим!

Щасливої дороги!

Висновки. Студент-іноземець повинен володіти певним запасом наукової термінології. Засвоєння певного обсягу термінологічної лексики повинно відбуватися на заняттях з української мови як іноземної. Для цього обираємо навчальні теми, близькі до його майбутнього фаху. Крім того, ці лексеми уживаються і в побутовому спілкуванні. Опанувати їх допомагаємо на заняттях за допомогою дібраного матеріалу і розроблених методів та прийомів.

Перспективи дослідження. На наступних заняттях передбачаємо говорити про техніку безпеки як на транспорті, так і на дорогах. Добірка матеріалу міститиме нові лексеми і способи їх запам'ятовування, обігрування його у спілкуванні, опанування окремих граматичних тем.

Список використаної літератури

1. Городецька В., Малюга Н. Українська мова як іноземна : навч. посібник для студентів-іноземців. Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2018. 388 с.
2. Куньч З. Системне вивчення науково-технічної термінології у роботі зі студентами-іноземцями. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2008. Вип. 3. С. 198–202.
3. Малюга Н, Городецька В. Забезпечення комунікативних потреб студентів побутової, навчально-професійної та соціально-культурній сферах. *Філологічні студії. Методика викладання мов*. Кривий Ріг, 2015. Вип.20. С. 188.
4. Палінська О., Туркевич О. Крок-1 (рівень А1-А2. Українська мова як іноземна :

книга для студента. 2-ге вид., випр. і доп. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 104 с.

5. Палінська О. Рольові ігри на заняттях з української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2015. Вип. 11. С. 50–56.

6. Сікорська О. О., Шаніна О. С. Українська мова як іноземна : практикум для студентів міжнародних факультетів. Одеса : ОНМедУ, 2022. 136 с.

7. Стандартизовані вимоги до рівнів володіння українською мовою як іноземною А1 – С2». Зразки сертифікаційних завдань. / Галина Бойко, Данута Мазурик, Олександра Антонів, Олена Синчак . Київ : Фірма «ІНКОС» 2020. 186 с. Режим доступу: <https://www.nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/Standart.doc>

8. Філюк Л. М. Українська ділова мова для іноземців: вивчення будівельної термінології. *Мова*. 2015. № 23. С. 154–159. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mova_2015_23_32.

References

1. Horodets'ka V., Malyuha N. Ukrayins'ka mova yak inozemna : navch. posibnyk dlya studentiv-inozemtsiv. Kryvyy Rih : Vyd. R.A. Kozlov, 2018. 388 s.

2. Kun'ch Z. Systemne vyvchennya naukovo-tekhnichnoyi terminolohiyi u roboti zi studentamy-inozemtsyamy. *Teoriya i praktyka vykladannya ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi*. 2008. Vyp. 3. S. 198–202.

3. Malyuha N, Horodets'ka V. Zabezpechennya komunikatyvnykh potreb studentiv u pobutoviy, navchal'no-profesiyniy ta sotsial'no-kul'turniy sferakh. *Filolohichni studiyi. Metodyka vykladannya mov*. Kryvyy Rih, 2015. Vyp.20 S. 188.

4. Palins'ka O., Turkevych O. Krok-1 (riven' A1-A2. Ukrayins'ka mova yak inozemna : knyha dlya studenta. 2-he vyd., vypr. i dop. L'viv : Vydavnytstvo L'vivs'koyi politekhniki, 2014. 104 s.

5. Palins'ka O. Rol'ovi ihry na zanyattiyakh z ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi. *Teoriya i praktyka vykladannya ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi*. 2015. Vyp. 11. S. 50–56.

6. Sikors'ka O. O., Shanina O. S. Ukrayins'ka mova yak inozemna : praktykum dlya studentiv mizhnarodnykh fakul'tetiv. Odessa : ONMedU, 2022. 136 s.

7. Standartyzovani vymohy do rivniv volodinnya ukrayins'koyu movoyu yak inozemnoyu A1 – S2». Zrazky sertyfikatsiynykh zavdan' . / Halyna Boyko, Danuta Mazuryk, Oleksandra Antoniv, Olena Synchak . Kyyiv : Firma «ІНКОС» 2020. 186 s. Rezhym dostupu: <https://www.nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/Standart.doc>

8. Filyuk L. M. Ukrayins'ka dilova mova dlya inozemtsiv: vyvchennya budivel'noyi terminolohiyi . *Mova*. 2015. № 23. S. 154–159. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mova_2015_23_32.

SUBJECT OF TRANSPORT AND HIGHWAYS IN THE COURSE OF UKRAINIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE

Andrii Chulaevskyi

*Lviv Ivan Franko National University
Department of Ukrainian Applied Linguistics
St. Universitetska, 1, room 233, Lviv, Ukraine
phone: 032 239 43 55
e-mail: chulaievskya@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0001-5851-0455>*

The article is devoted to the study of specific topics about transport and ways of its movement in classes on the Ukrainian language as a foreign language. In textbooks and manuals of this direction, compilers mostly avoid these topics, because they believe that foreign students are not worthy to understand them. However, in the modern world, they should not be bypassed, since we all use transport, and it moves in the appropriate ways. Therefore, we suggest addressing these topics in the educational process at different levels of language proficiency (from A1 to B1) by students. Various methods and methods of working with educational material will come in handy: from learning vocabulary to reading and understanding texts and their elementary reproduction.

The modern world has a wide variety of vehicles. Their classification according to various criteria: purpose, mode of movement, and in the future - different brands and technical characteristics - will help students (especially technical specialties) to master professional terminology. Elementary knowledge of these concepts is necessary for all foreigners in order to correctly navigate in space, understanding and knowing the names of transport and the roads along which it moves.

In the article, an excursion was made to separate manuals and textbooks on the Ukrainian language as a foreign language or a language for a professional field, which contain at least some hints on this topic, as well as some samples of exercises with transport vocabulary and separate texts with it were developed and presented. The given photo illustrations will promote visual perception and help foreigners enter the topic and begin to pronounce it, using separate grammatical rules for the formation of phrases and word combinations, taking into account the peculiarities of Ukrainian syntactic control and coordination. *Key words*: Ukrainian as a foreign language, study topics, transport, roads, terminology.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2023

доопрацьована 06.05.2023

прийнята до друку 11.05.2023